

nisme. At skrive *moralens genealogi* (afstammingslære) er at afsløre moralens urene og lave herkomst, avlet som den er af de svages misundelse, ressentiment og hævnfølelse. Efter »Guds død« bør den kristne moral følge ham i gra-

ven og give plads for en ny moral, skabt af og for de stærke, der tør give sig livsinstinkterne i vold, en moral, der tjener og beforder livet i stedet for at indskrænke og fordømme det.

7. Friedrich Nietzsche Af Afgudernes Ragnarok

– Jeg bringer et princip på formel. Enhver naturalisme i moralen, det vil sige enhver *sund* moral, er behersket af et livsinstinkt – et eller
5 andet af livets påbud bliver opfyldt med et bestemt kanon¹ af »skal« og »skal ikke«, en eller anden hæmning og fjendtlighed på livets vej bliver hermed skaffet af vejen. Den *naturstridige* moral, det vil sige
10 næsten enhver moral, der hidtil er blevet doceret, æret og prædikeret, vender sig omvendt netop *mod* livets instinkter – den er en snart hemmelig, snart højlydt og fræk *fordømmelse* af disse instinkter. Idet den siger »Gud ser på hjertet« siger den nej til livets underste og øverste
15 begæring og opfatter Gud som *livets fjende*... Helgenen, i hvem Gud har sit velbehag, er den ideale kastrat... Livet er færdigt, der hvor »Guds rige« *begynder*...

25 Lad os antage, at man har forstået det formastelige i en sådan opsætsighed mod livet, således som den i den kristne moral næsten er blevet sakrosant², så har man hermed, lykkeligvis, også forstået noget andet: det nyttesløse, tilsyneladende, absurde, *løgnagtige* i en sådan opsætsighed. En *fordømmelse* af livet

fra det levendes side forbliver til syvende og sidst dog kun et symptom 35 på en bestemt art liv: spørgsmålet, om det sker med rette eller urette, er hermed overhovedet ikke opkastet. Man måtte indtage en position *uden for* livet, og på den anden side 40 kende det så godt som én, som mange, som alle, der har levet det, for overhovedet at kunne tillade sig at røre ved problemet om livets *værdi*: tilstrækkelige grunde til at 45 begribe, at dette problem er et utilgængeligt problem for os. Når vi taler om værdier, taler vi under livets inspiration, under livets optik: livet selv tvinger os til at sætte værdier, 50 livet selv sætter værdier gennem os, når vi sætter værdier... Heraf følger, at også *hin naturstridige moral*, som begriber Gud som modbegreb til og fordømmelse af livet, blot er en værdidom fra livets side – *hvilket* 55 liv? *hvilken* art af liv? – Jamen jeg har allerede givet svaret: det nedadgående, det svækkede, det trætte, det fordømte liv. 60 (...)

8. Friedrich Nietzsche: Af Moralens genealogi

Slaveopstanden i moralen begynder med at *ressentimentet*³ selv bliver skabende og føder værdier: *ressenti-*

mentet hos sådanne væsener, som
5 er nægtet den egentlige reaktion
gennem handling, og som kun holder sig skadesløse gennem en imaginær hævn. Mens al fornem moral vokser ud af en triumferende sigen
10 ja til sig selv, siger slave-moralen fra første færd nej til et »udenfor«, til et »anderledes«, til et »ikke-selv«: og dette nej er dens skabende handling. Denne venden op og ned på det værdi-sættende blik – denne *nødvendige* retning udadtil i stedet for indadtil mod sig selv – hører netop til ressentimentet: for at komme til verden behøver slave-moralen først
15 og fremmest altid en mod- og yder-verden, den behøver, fysiologisk talt, ydre pirringer for overhovedet at agere: dens aktion er fra grunden af reaktion. Det omvendte er tilfældet for den fornemme vurderingsmåde: den agerer og vokser spontant, den opsøger kun sin modsætning for endnu mere taknemmeligt, endnu mere jublende at sige ja til sig selv. Dens negative begreb »lav«, »gemen«, »slet« er blot et senere af-
20 født, blegt kontrastbillede i forhold til dens positive, fuldkommen af liv og lidenskab gennemtrængte grundbegreb »vi fornemme, vi gode, vi smukke, vi lykkelige!« (...)

De »velbårne« *følte* sig netop som de »lykkelige«. De skulle ikke først kunstigt konstruere deres lykke ved
40 at kaste et blik på deres fjender, ved i givet fald at indbilde og *indlyve* sig den (sådan som alle ressentiment-mennesker plejer at gøre). Og som kraftfulde og derfor *nødvendigvis* aktive mennesker kendte de heller
45 ikke til at adskille det at handle fra det at være lykkelig – at være virksom bliver hos dem nødvendigvis

regnet med til lykken (heraf betydningen af *eu práttein* [»være virksom, handle vel, have det godt]) –
50 alt dette i stor modsætning til lykken på det trin, hvor de afmægtige, de trængte, de af giftige og fjendtlige følelser svulmende befinder sig. Hos dem optræder lykke i det væsentlige som narkose, bedøvelse, ro, fred, sabbat, afspænding og udstrakte lemmer, kort sagt *passivt*. Mens det fornemme menneske lever fremadrettet i tillid og åbenhed
60 (*gennaíos*, af ædel byrd, understreger *nuancen* »op-rigtig« og vel også »naiv«), så er ressentiment-mennesket hverken oprigtigt eller naivt eller ærligt eller ligefremt med sig selv. Dets sjæl *skeler*, dets ånd elsker smuthuller, snigveje og bagdøre, alt skjult virker på det som
70 *dets* verden, *dets* sikkerhed, *dets* vederkvægelse. Det forstår sig på at tie, ikke at glemme, at vente, midlertidigt at gøre sig mindre, at ydmyge sig. Til sidst vil en race af sådanne ressentiment-mennesker
75 nødvendigvis være *klogere* end en hvilken som helst fornem race, men den vil også ære klogskab efter en helt anden målestok: nemlig som en førsterangs eksistensbetingelse, mens klogskaben hos fornemme mennesker let har en fin bismag af luksus og raffinement over sig. Netop her hos dem har den gennem
80 lange tider ikke været så vigtig, som det er tilfældet med den fuldkomne funktionssikkerhed i de regulerende, *ubevidste* instinkter eller endda en vis uklogskab, såsom at gå tappert løs på en fare eller en
85 fjende, eller en sværmerisk opblussen af vrede, kærlighed, ærefrygt, taknemmelighed og hævn, noget,

95 som fornemme sjæle til alle tider har genkendt hinanden på. Når res-
sentimentet optræder hos det for-
nemme menneske selv, fuldbyrder
og udtømmer det sig nemlig i en øje-
blikkelig reaktion, og derfor *forgif-*
100 *ter* det ikke: på den anden side op-
træder det slet ikke i de utallige
tilfælde, hvor det er uundgåeligt hos
alle svage og afmægtige. Dette ikke
engang at kunne tage sine fjender,
105 sine uheld, sine *ugerninger* alvorligt
– det er tegnet på stærke og fuld-
tonende naturer, der besidder et
overskud af plastisk, efterdan-
nende, lægende og tillige virksomt
110 glemmende kraft (et godt eksempel
herpå fra den moderne verden er
Mirabeau⁴, som ikke havde nogen
hukommelse for de fornærmelser og
nederdrægtigheder, man begik mod
115 ham, og som ikke var i stand til at
tilgive alene af den grund, at han –
glemte). Med *et eneste* ryk ryster et
sådan menneske netop meget kryb
af sig, som graver sig ind hos andre.
120 Hvis ellers det er muligt nogetsteds
på jorden, er det alene her, vi kan
møde den egentlige »*kærlighed* til
sine fjender«. Hvor megen ærefrygt
for sine fjender har ikke et fornemt
125 menneske! Og en sådan ærefrygt er
allerede en bro til kærlig-
heden...Det forlanger jo sin fjende
for sig selv som sin egen udmær-
kelse, det tåler i det hele taget ingen
130 anden fjende end en sådan, ved
hvem der intet er at foragte og *sær-*
deles meget at ære! Heroverfor skal
man forestille sig fjenden, sådan
som ressentiment-mennesket kon-
135 ciperer⁵ ham – og netop heri består
dets gerning, dets skaberværk: det
har konciperet »den onde fjende«,
»den onde« og dét som det grundbe-

greb, hvorudfra ressentiment-men-
nesket som et efterfølgende billede 140
og et modstykke dertil nu udtænker
sig en »god«: sig selv!...

Altså lige omvendt af den for-
nemme, der forud og spontant kon-
ciperer grundbegrebet »god«, 145
nemlig ud fra sig selv, og først derudfra
skaber sig en forestilling om »slet«!
Dette »slet« af fornem oprindelse og
det andet »ond« fra det umættede
hads bryggekedel – det førstnævnte 150
en efterfølgende frembringelse, et
vedhæng, en komplementærfarve,
det sidstnævnte derimod origina-
len, begyndelsen, den egentlige *ger-*
ning i konceptionen af en slave-mo- 155
ral – hvor forskellige fremstår de
ikke, de to ord »slet« og »ond«, tilsy-
neladende modstillet det samme be-
greb »god«! Men det er *ikke* det
160 samme begreb »god«: tværtimod må
man spørge sig selv, *hvem* der
egentlig er »ond« efter ressentim-
ent-moralens mening. I al streng-
hed er svaret: *netop* den »gode« i den
165 anden moral, netop den fornemme,
den mægtige, den herskende, blot
omfarvet, blot omtydet, blot om-
vendt set gennem ressentimentets
giftøje. Her vil vi mindst af alt
170 nægte følgende: hvem der kun lærte
de »gode« at kende som fjender,
lærte heller ikke andet end *onde*
fjender at kende, og de samme men-
nesker, som holdes så strengt i
175 tømme gennem sæd og skik,
ærbødighed, taknemmelighed og
endnu mere gennem gensidig over-
vågning og skinsyge mellem lige-
mænd, men som på den anden side i
180 forholdet til hinanden viser sig så
opfindsomme i hensyntagen, selvbe-
herskelse, finfølelse, troskab, stolt-
hed og venskab, de er udadtil, dér

185 hvor det fremmede, *de* fremmede
begynder, ikke meget bedre end rov-
dyr, der er sluppet løs. Da nyder de
at være fri for enhver social tvang, i
vildniset holder de sig skadesløse
190 for den spænding, som en langvarig
indespærring og indhegning i fæl-
lesskabets fred afstedkommer. De
træder *tilbage* i rovdyr-samvittighe-
dens uskyld, som jublende uhyrer,
195 der måske drager videre fra en ræd-
som stribe af mord, nedbrænding,
voldtægt og tortur med en kådhed
og en sindsro, som om der bare var
lavet nogle studenterløjer, i overbe-
visning om, at digterne nu igen i
200 lange tider har noget at besynge og
berømme. På bunden af alle disse
fornemme racer genkender man
rovdyret, det pragtfulde *blonde be-*
stie, der lystent strejfer om efter
205 bytte og sejr. Fra tid til anden er der
brug for en udladning, dyret må
igen ud, må igen tilbage til vildnis-
set – romersk, arabisk, germansk,
japansk adel, homeriske helte,
210 skandinaviske vikinger: i dette be-
hov er de alle hinanden lig. Det er
de fornemme racer, der har efter-
ladt sig begrebet »barbar« overalt,
hvor de har sat sig deres spor.
215 Endnu taler der fra deres højeste
kultur en bevidsthed om det og lige-
frem en stolthed (for eksempel når
Perikles i sin berømte ligtale⁶ siger
til sine athenere: »...til ethvert land
220 og hav har vor dristighed banet sig
vej, idet den overalt rejste uforgæn-
gelige mindesmærker for godt *såvel*
som slemt«). Denne »dristighed« hos
fornemme racer, afsindig, absurd,
225 pludselig, som den jo ytrer sig, selve
det uberegnelige og det usandsyn-
lige i dens foretagender (Perikles
fremhæver athenernes *rathymía*

[»letsind, sorgløshed«] med udmær-
kelse), ligegyldigheden og foragten 230
for sikkerhed, liv og lemmer og be-
hag, endvidere den forfærdende
munterhed og dybde i lysten ved en-
hver ødelæggelse, i al vellyst ved 235
sejr og grusomhed – alt dette lod sig
for dem, der led under det, sammen-
fatte i billedet af »barbaren«, »den
onde fjende« såsom »goteren«, »van-
dalen«. Den dybe, iskolde mistro,
240 som tyskeren vækker, så snart han
kommer til magten, og nu igen, er
stadigvæk en eftervirkning af den
uforglemmelige skræk, hvormed
Europa i århundreder har været
vidne til det blonde germanske 245
besties rasen (skønt der næppe består
noget begrebs-, endsige blodslægt-
skab mellem de gamle germanere
og os tyskere). (...)

250 Men lad os vende tilbage: problemet
om den *anden* oprindelse til den
»gode«, problemet om den gode,
sådan som ressentiment-menne-
sket har udtænkt sig ham, kræver 255
sin afslutning. – At lammene er
fjendtligt stemte over for de store
rovfugle, dét forbavser ikke: blot er
der heri ingen grund til at fortænke
de store rovfugle i at tage for sig af 260
de små lam. Og hvis lammene siger
til hinanden: »Disse rovfugle er
onde, og hvem der så lidt som mu-
ligt er en rovfugl, men tværtimod
dens modstykke, et lam – skulle 265
han ikke være god?«, så er der intet
at udsætte på denne oprettelse af et
ideal, så lidt som hvis rovfuglene
skulle kigge en smule spotsk derpå
og måske sige til hinanden: »Vi er 270
slet ikke fjendtligt stemte over for
disse gode lam, som vi endog elsker:
intet er mere velsmagende end et

275 lille lam«. At forlange af styrken at
den *ikke* skal ytre sig som styrke, at
den *ikke* skal være noget, der vil
overvælde, vil underkaste, vil være
herre og tørste efter fjender og mod-
280 stande og triumfer, er lige så selv-
modsigende som at forlange af svag-
heden, at den skal ytre sig som
styrke. Et kvantum kraft er ensbe-
tydende med det tilsvarende kvan-
285 tum drift, vilje, virken – ja, det er
slet ikke andet end just selve denne
driven frem, villen, virken og kan
kun forekomme anderledes, når
sproget forfører dertil (og på grund
290 af de i sproget forstenede grundvild-
farelser, som skyldes fornuften): det
sprog, der forstår og misforstår al
virken som betinget af et virkende,
af et »subjekt«⁷. Ligesom nemlig fol-
ket adskiller lynet fra dets lysen,
295 som det så opfatter som en *gøren* og
som virkning af et subjekt, der hed-
der lyn, således adskiller folkets
moral også styrken fra styrkens yt-
ringer, som om der bag det stærke
300 fandtes et indifferent substrat⁸, som
det *måtte stå frit* at ytre styrke eller
ej. Men der findes ikke et sådant
substrat; der er ingen »væren« bag
en *gøren*, virken, bliven til; »den
305 *gørende*« er blot blevet tildigtet en
gøren – men denne *gøren* er alt. Fol-
ket fordobler i grunden en *gøren*,
når det lader lynet lyse, hvilket er
en *gøren-gøren*: det opstiller den
310 samme begivenhed én gang som år-
sag og så én gang mere som dennes
virkning. Naturforskerne gør det
ikke bedre, når de siger: »Kraften
bevæger, kraften forårsager« og lig-
315 nende – endnu står hele vor viden-
skab, hvor kølig og fri for affekt den
end er, under sprogets forførelse og
er ikke sluppet af med de under-

skudte skiftinger⁹ »subjekter« (ato-
met er for eksempel en sådan skif-
320 ting, ligesom Kants »Ding an sich«):
det er ikke spor underligt, når de in-
destængte, i det skjulte ulmende af-
fekter hævn og had udnytter denne
tro til sig selv og i grunden endda
325 ikke opretholder nogen tro mere in-
derligt end den, at *det står den*
stærke frit for at være svag og rov-
fuglen at være et lam – dermed vin-
der de sig jo retten til at stille rov-
330 fuglen til regnskab for, at den er
rovfugl ... Hvis de undertrykte, un-
derkuede, voldførte ud af afmagtens
hævngherrige listighed tilskynder
hinanden sådan: »Lad os være an-
335 derledes end de onde, nemlig gode!
Og god er enhver, der ikke voldfører,
der ikke sårer nogen, der ikke an-
griber, der ikke gengælder, der over-
giver hævnen til Gud, der holder sig
340 i det skjulte ligesom vi, der går af
vejen for alt ondt og overhovedet
kun forlanger lidt af livet, ligesom
vi, de tålmodige, ydmyge, retfær-
dige« – så betyder det, når man
345 hører på det koldt og uden at være
forudindtaget, egentlig ikke andet
end: »vi svage er nu en gang svage;
det er godt, hvis vi ikke gør noget,
som vi ikke er stærke nok til«; men
350 denne barske kendsgerning, denne
klogskab af laveste rang, som selv
insekter har (der ved stor fare an-
stiller sig døde for ikke at komme til
at gøre »for meget«), har takket
355 være afmagtens falskmøntneri og
selvforløjethed iklædt sig en forsag-
gende, stille afventende dyds fjer-
pragt, som om selve den svages
svaghed – og det vil jo sige hans
360 *væsen*, hans virken, hele hans ene-
ste uundgåelige, uadskillelige vir-
kelighed – var en frivillig ydelse, no-

365 get villet, valgt, en *gerning*, en *fortjeneste*. Et menneske af denne art har troen på det indifferente, valgfri »subjekt« *nødig* ud fra et selvopholdelsesinstinkt, en selvbekræftelse, hvori enhver løgn plejer at gøre sig
370 hellig. Måske har subjektet (eller for at tale mere populært, *sjælen*) hidtil været den bedste trosartikel på jorden, fordi den for et stort flertal af dødelige, de svage og fortrykte
375 af enhver art, muliggjorde det sublime selvbedrageri, det er at udlægge selve svagheden som frihed og dens ene eller anden tilstand som en *fortjeneste*.

45

Noter

1) Kanon: Regel

2) Sakrosant: Fredhellig, urørlig.

3) Ressentiment: Nag, indestængt hævnfølelse.

4) Honoré Mirabeau (1749-91): Ledende politiker i begyndelsen af den franske revolution.

5) Koncipere: Opfinde, konstruere i tanken.

6) Jvf. den græske historiker Thukydids (ca. 460 – ca. 400 f.Kr.) værk om Den peloponnesiske Krigs historie, 2. bog, kap. 41.

7) Det er altså *sproget*, der med selve sin sætningsstruktur (subjekt – verbum – objekt) forfører os til at antage, at enhver handling har et handlende subjekt som sin årsag. Nietzsche mener altså ikke, at sproget *afspejler* virkeligheden, som den er *i sig selv* («Kants Ding an sich»), men derimod *fortolker* den i overensstemmelse med sprogbrugernes fundamentale interesser. Ja iflg. Nietzsche *eksisterer* verden ikke engang som en utilgængelig virkelighed bag sprogets fortolkninger. Det eneste, der »eksisterer«, er handlinger og kraftudfoldelser og de fortolkninger, de udkaster i og med at de sætter sig igennem.

8) Substrat: Grundlæggende fænomen

9) Skifting: Ifølge folkelig overtro kunne trolde folk finde på at stjele et nyfødt, endnu udøbt menneskebarn og lægge en af deres egne vantrevne trolde i stedet. En sådan trolde i menneskeverdenen er en skifting. Her brugt metaforisk.